

telkens weer
eloof ik wel

telkens weer,
overtuiging,
toegeeft.

an de vraag

e, mij in den

het verschil
onderzoek en
aldus onder

er de vraag,
en wat ik
te, waardoor
gelooven; in
rang, of ik
agt, n.l. ge-

ijker, dat er
elfbeproefing
van Christus.
belofte aan
ik doe, wat
n.
er die vraag
Gods belofte,
t ik in Chris-

twoorden.

arvoor men
loof wel echt,
e komt men

oof ik op dit
goederen des
ogenblik met

ving dienen?
van die vraag

D. v. D.

ONIEK
vids"
sified")

stijds in arge-
capittelen als
artig en over-

geestelijke- en
meer-stemmig
of het aantal
schuwelijk in

ering en dus

moviert, end
ingende moge

ge twee mudd
rende by den
Vinandus Jo-

Jacobus War-
arom an-
moge conten-
lus wolle an-
ven dartho te

sie geweigerd
lassis dat den
p den Gelder-

selbst in tyt
so findet het
scriven aha

inconvenient
geheven, na-

wolde is van
p, dartho ge-
also dieselve

end daervan
en, so finden
il voer einen

arderwyck off
gen des Cate-
dienende tot

len verklaert
nden datt ein
r dunkt stich-

k volgt op het
in het leger
des Classis
erstemmen D.

heelemaal niet de „minstens 7000“ van Datheen, die Dr Pollmann optelt, hebben gemaakt „dat het psalmrythme vernield“ werd, dat dat specimen van kerkgezing in de wereld gekomen is, wat Dr Pollmann zoo funest vindt!

Daar hebben heel andere dingen aan meegewerkt niet alleen bij ons, maar ook bij het Duitsch-Evangelische kerklied, waarmee het onze in tal van uitvoerings-praktijken volmaakt parallel liep. Namelijk: de vervanging van het vrij-rhythmisch, declameerend karakter der poly-rhythmische, melismatische oude melodieën voor dat der langzaam, meer en meer aan strenge, gelijke maat gebondene; benevens nog tal van wisselingen en veranderingen van theoretischen- en anderen aard, die zooals wij in het vervolg van ons betoog nog nader zullen toonen, direct en indirect op dat uiteenrekken van ongelijke tot gelijke, van noten met staarten tot noten zonder staarten, ingewerkt hebben.

Het was van een in 1678 uitgegeven „Cantional“, waaruit officieel voor het eerst op te maken is de aanwezigheid van een tijdperk (hetzelfde waarin onze Constantijn Huygens schreef over het lam, sleepend kerkgezing) waarin een „onzuiver, krij-schend gemeentezingen“ aan de orde kwam, voortkruipend in gelijke, langgerekte zangnoten, dat C. v. Winterfeld in „Ueber Herstellung des Gemeine und Chorgesanges in der Ev. Kirche“ signaleerde: „Het karakteristieke rythme der oude „wijzen is afschuwelijk verminkt, om een zekere „uniformiteit te bereiken die iedere veelvormigheid „als noodlottig beschouwde en van zich afwees... „Het is de eerste poging de melodieën der gemeente „dien kunstlozen vorm te geven, waarin zij nog „heden onder ons voortleven“, op dezelfde manier als Jozef Gotzen, de auteur van het te deel van W. Baumkiers „Das Katholische deutsche Kirchenlied in seine Singweisen“ beschreef:

„Met de oude melodieën ging het evenals met „de teksten. Zij verdwenen wat hun oude kerk- „toonsoortkarakter betreft en werden gemoderni- „seerd, d.w.z. in Dur- en Moll-toonaarden overge- „bracht en van trillers, voorslagen en andere ver- „sieringen voorzien. Het rythme werd vereen- „voudigd en de melodieën in gelijke maat met „noten van gelijke waarde gebracht; hoofdzakelijk „daardoor burgerde over het algemeen die lang- „zame sleepende voordracht der kerkliederen in, „die heden nog overal niet uit te roeien schijnt.“

En van een oud orgelboek, tweedeel, in hand- schrift aangelegd eind 17e eeuw, waarin de Koralen geharmoniseerd waren, teekent Georg Krause in zijn „Geschichte des musikalischen Lebens in der Ev. Kirche Westfalens“ aan: „De meeste der „oude melodieën missen den oorspronkelijken „vorm. Daar waar in het eerste deel de melodie- „vormen nog duidelijk te herkennen zijn, doet een „vergelijking met het tweede zien, dat deze in be- „trekking tot de rhythmiek zoowel als de melo- „die, beduidend sterker afwijken van hun origi- „neelen uit het eerste deel. De bewegelijke rhyth- „miek is vlakker geworden, voor het grootste ge- „deelte volmaakt uitgewischt; het eind der afzon- „derlijke regels is, wanneer de volgende met een „op-maat begint, door een kwart-pauze geken- „merkt. Doorgangsnoten en chromatische verande- „ringen geven de melodieën een uitgesproken mo- „dern karakter. In de harmoniek vallen de veel- „gebruikte septime-accorden op. De salzen zijn

Ellardum Maenium, dienaar Gottlieb. worts tot Harderwyck.

14. Die Classis findet guet, dat die correspondentie tusschen het Classis van Arnem end Harderwyck om die kosten te vermiden sall vortahn door éenen gedeputeerden mogen underhouden werden, doch met advis des Synodi.

15. Deweil grote prophanatie des Sondaghs gespuret wort door het koepen end verkoepen, so begeert het Classis, dat die Synodus darin wolle so vell mogelijk remedieren.

16. Also voermaels beschloeten, datt die dienaeren ten platten lande sollen haer sorgen ten Avontmael des Heeren in die benachbarten platten dar datselve wort uthgedeeft, end deweil sommige darin nachlachtigh befonden, sint sy vermaent, datselve vortahn nae te kommen.

17. Deweil daer is gepretendiert datt per eminentie soude volgen ut den predigen so van den dienaeren te platten lande in den steden geschieden, hebben die broeders soleks willen laten gelangen aha den Synodum.

18. Angesehen befonden wort dat uth den genabuerden steden so deser alss anderer provincien die jonge joegt tot Harderwyck ter scholen geobleigert wort, diewelcke om der verscheidenheit der fundamente in haerer studiis jacturen (jactura = schade) lijden, soude die classis well guet finden, dat dem Synodo gelieve op het advis der anderer Classis, die fundamente haerder Scholen mochten vereenicht worden mit die fundamente der Scholen van Harderwyck.

19. Befonden dat wenigh wort verrichtet van 't gene is beschloeten van dem Synodo, ende datt mis-schlen door gebreeck, dat Deputati Sinodi ferne van malckanderen wonen, so findet het Classis guet, dat aha dem Synodo geraetfragt wort off niet deinlick (dienstig), dat Deputati Synodi dem procu-... last geven alles

„duidelijke voorbeelden van den aria-achtigen stijl „van het kerklied, dat het toenmalige solo-lied heel „wat dichter nabij komt dan het oude kerklied.“ „Dan reeds begint voor ons Kerklied“ (L. Hartmann in „Die Orgel“) „een treurige tijd. Had reeds „Joh. Seb. Bach in zijn gefigureerde Koralen, Ko-raalvoorspelen, Cantaten en Passionen den rhyth-mus der oude melodieën op allerlei wijze ver- „anderd en afgeslepen, waarbij eensdeels het kunst- „principe voorop zat, om het rijke, polyphone „weefsel der overige stemmen tegen het Koraal- „in-gelijke-lange-noten als ware Cantus Firmus te „zetten, zooals wij daar een onovertroffen voor- „beeld van vinden in het eerste koor der Mattheus- „passion, anderzijds de hierdoor verkregen moge- „lijkheid de figuratie gladder en planmatiger door „te voeren — zoo begon men ook bij het gemeente- „gezing het rythme der oude Koralen almaal uit „te rekken, tot ten slotte het zingen van noten van „gelijken duur in de mode kwam, zooals wij het „heden ten dage nog in tal van kerken in Duitsch- „land kennen. Een zoo geheel merkwaardige ver- „dwazing als we op het gebied der muziek haars „gelijke nergens aantreffen.“

Eenzelfde eind-conclusie dus als Dr Pollmanns:

„Mij is geen voorbeeld uit de kunstgeschiedenis be- kend, waarin op meer onmedoogende wijze de kunst- „aanleg van een volk, door het systematisch wekelijksch „inheven van brute fouten, met de heete religieuze be- doelingen, is verstikt en versmoord.“

Alleen met dit ENORME verschil dat de Duitsch-Protestantsche Schrijver de juiste oorzaken van dat „wekelijksch inheven van brute fouten“ heél wat zuiverder en correcter ziet dan zijn Nederlandsch-Roomsche collega, en daar geen menschenkinderen als Datheen en „geheel op Gods Woord ingestelde“ Calvinisten de schuld van geeft, maar de Muziek zelf en haar volgelingen, waar- onder zelfs niemand minder dan een Joh. Seb. Bach — wat dien ook weer niet al te zwaar aan- geleund kan worden, kind als ook hij was van ouderen en erfgenaam van vroegere wilsbeschik- kingen in de muziek, want ook hij vond, zooals H. J. Moser aanvoert in „Musik u. Kirche“ (1e Jrg. 1929, Heft 4), na een reeds langdurige Iso- metrische periode, een kerkgezing met gelijk-lange syllaben, waartegen zich te verzetten hij in het geheel geen mogelijkheid zou gehad hebben.

Het is als J. W. Enschedé, tevoren hier ge- noemd, terecht opmerkt:

„Gemeenlijk wordt de schuld gegeven of aan den „onmuzikalen aard van ons volk of aan het (m.i. „ten onrechte zoo genoemde) anti-kunst zijnde Cal- „vinisme of aan beiden. Ik geloof ten onrechte, „want om een paar voorbeelden te noemen, is het „niet juist in het begin dierzelfde 17e eeuw, dat „de protestantsche organist Sweelinck in binnen- „en buitenland een groote vermaardheid bezat? „Is het niet, dat te Haarlem de stedelijke regeering „een nieuw orgel in de Groote Kerk liet maken en „dat toen in 1634 een aantal burgers verzochten, „dat de organist Helmbreecker daarop orgelbe- „spelingen zou geven?“

„De redenen voor de kenbaar gemaakte bezwaren „tegen de psalmwijzen liggen dieper en wel in hun „wezen zelve. Gecomposeerd werden ze in de „eerste helft der 16e eeuw, toen de vroegere mu- „zikale begrippen verdronken werden door nieu- „were opvattingen, niet zoozeer omtrent het doel

den Ed. Hove vor te dragen. Infall het mochte ge- scheiden, dat dieselve ein sodanigh apostill solle verkrygen, daerover hy soude raet begeeren mit hem solle mogen besprecken mit die kercke van Arnhem in platze deputatis Synodi.

20. Also 't decretum Synodi lest gehouden tot Arnem over Pelgrinum de Hyrde, pastoor tot Vasen, niet is executiert worden, wort begeert datt darom worde angehouden.

21. Van dem Classe wort seer deinstlich begert, dat den 17 artickell Synodi Harderwicanae Ao '99, belangende den dienaar tot Barnefelt moge door den Synodum by dem Hove ter executie gebracht worden.

22. Also van veelen dienaeren geclaecht over het verfallen so der huizen van pastorien alss oock kercken, end voer anderen tot Heyrde, Osterwolde end Oen, wort begeert, dat datselve moge van dem Synodo dem Ed. Hove werde angedeint, end oock die kerkmeesters tot reekningh gebracht, datt also deser schwariheit geholpen werde.

23. Claegt den dienaar tot Oen, dat den Coster darselffs mit syn hausvrouw syn vianden van der Religie, end deinst oock niet will int geheel bedienen, als het water brengen tot den kinderdoop. Darom deinslich gefonden soleks dem Ed. Hove te remonstreiren van (door) den Synodo.

24. Findet den Classe guet, datt die Ehe-ordeningh solle mogen door den Synodum by het Ed. Hoeff befordert end oock gehandhavet werden.

25. Also het Classis verstaet, so van den dienaar tot Ermell alss genachburde dienaeren desselven kerspels, datt die lieden haer beklaegen sonder eenige aenwijsingh deswegens ter salicheit als beesten sterven, end den dienaar darvan protes- tiert, en syn conscientie will gefryet hebben, dweil hem die woningh wort benomen (de pastoor woonde n.l. nog in de pastorie) in synem dorpe, waer door dit wert caussiert, alss oock dat offt-

„en de beteekenis der muziek, als wel omtrent „de haar voor haar uitdrukingsvermogen ten „dienste staande hulpmiddelen. Op aesthetisch- „muzikaal gebied was het in de 16e eeuw evenals „elders, als in de staatkunde, in de natuurweten- „schap, in de schilderkunst; ook daar deden zich „nieuwe inzichten gelden, die eerlang de overwin- „ning zouden behalen. Van dien strijd dragen de „psalmmelodieën de sporen; gedeeltelijk zijn zij „modern, gedeeltelijk zijn zij antiek, en juist dat „laatste is het, wat hen eerlang ongeschikt moest „maken hun eenmaal verkregen populariteit te „blijven handhaven. Allengskens zouden zij buiten „het gehoor vallen en hoe meer het voortgaan der „tijden de opkomende geslachten zou ontvennen „aan dien verouderden muziekstijl, hoe meer het „gemeentegzing in gehalte ook zou moeten ach- „teruitgaan. Anders dan bij die andere 16-eeuw- „sche melodie, het Wilhelmus, evendeels uit Frank- „rijk hier ingevoerd, zouden de psalmmelodieën „door hun kerkelijk karakter zich moeten blijven „handhaven of te niet gaan. Want terwijl het „Wilhelmus met zijn tijd medeging en zich telkens „in den volksmond vervormde om in 1766 zijn „huidige gestalte aan te nemen, bleven de psalm- „melodieën wat zij waren. Zij geraakten daardoor „in het algemeen hoe langer hoe meer uit den tijd „en dus uit het gehoor, en het onmiddellijk gevolg „daarvan was, dat het gemeentegzing ook hoe „langer hoe meer met moeilijkheden te kampen „zou hebben.“

Verweer van Ds C. Vonk.

Verleden week gaven we in deze rubriek kennis van een opmerking van Dr A. Kuyper Jr, waarin deze zijn bezwaren kenbaar maakte tegen een artikel van Ds C. Vonk. We geven thans ook het antwoord van Ds C. Vonk (uit „Schiedamsch Kerkblad“) verder. Het lijkt ons voor het kennen van diens bedoelingen wel bijzonder geschikt. Juist daarom acht ik het beter, in dit stuk niet de schaar te zetten, al valt het citaat dan ook ietwat lang uit.

Hier volgt dan Ds Vonks artikel:

Wij lezen de eerste twee zinnen uit de „Rotterdam- sche Kerkbode“ nog eens:

„Er wordt tegenwoordig gesproken over de methode van prediking in verband met het Verbond. Volgens sommigen mag men de vraag niet stellen: hebt gij voor uzelfen daar deel aan?“

Nu dit stukje tóch verschenen is, ben ik blij, dat ik er deze twee zinnen achter elkaar in vind van deze hand. Want hier heeft men nu vóór zich een uitla- ting van iemand, die toch ook wel 'teen en ander over het verbond geschreven heeft, naar men weet. Wiens werk zelfs niet los staat van de geschiedenis onzer kerken in de twintigste eeuw. En wiens spreken over 't verbond nu ook niet bepaald altijd aan ieder welgevallig is geweest. Die óók wel eens een terecht- wijzing kreeg, gelijk hij — thans zelf óók ouder ge- worden — aan een ander en tegelijkertijd aan anderen (immers „typeerend“) meent te moeten geven. Welnu, deze twee beginzinnen typeeren m.i. een methode, waarop in 't volgende critiek.

mals die predigen door regeerder worden verhin- dert, dartho oock het huiss der pastorien niet ter Ehren Godes end befonderingh der salicheit der menschen wort gebrueckt, maer het contraria ge- daen alss datt in alsoock huys wort getappet end dat oock onder die predigen, tegens het befell der heeren deses lantschaps, daer die lieden so ge- komen tot anhorningh van Godes wort, haer daer setten om der dronckenschap te plegen, bidden derhalven die broeders des Classis gantz ernst- lichen, dat der Synodus wolle mit allen flyt be- arbeiden, dat alsoelcke sonde door behoerlicke wege werden henwegh genomen, end dem dienaar darselbst geholpen.

26. Ist guet gefonden, dat Wimar Stypelio op be- hoerlicke onvanck testimonium dimissionis van Deputatis Classis niet sall geweigert werden, als oock anderen.

27. Op den Synodum negstfolgende te trecken sint gedeputiert D. Wirtzfeldius end D. Wolterus de Bruin. Die olderlingh sint genominiert van Har- derwyck end Haltem.

28. Tot den Classem van Arnhem te trecken is gedeputiert Wimar Stypelius.

29. Benefens D. Petrum Kinsius is gedeputiert D. Johans. Zwitterius in Deputatum Classis.

30. Classis naegstfolgende sille gehouden werden tot Niekerck, end van den deputatis, alss sy 't guet sollen finden utgeschreven werden.

31. Wimar Stypelio is opgelegt die predig te doen.

32. Censura morum gescheit synde, sint die Bro- dern in vrede, liefde end eendracht van mal- ckanderen vertroocken.

JOHANNES SANDERUS,

praeses classis.

WINANDUS JOHANNIS, Assessor.

WIMARUS STYPELIUS,

scriba classis.